

Boligbygging i livskraftige byer

Professor Ove Jakobsen

Senter for økologisk økonomi og etikk

Handelshøgskolen i Bodø

Økonomisk vekst har ført til urbanisering og økt press på natur og samfunn. En stor del av jordens befolkning bor i dag i byer og andelen er økende. Overforbruk av naturressurser kombinert med økende avfallsmengder har ført til en ikke bærekraftig belastning på økosystemene. For å snu den negative tendensen kreves det endringer i utviklingen av byer og nye former for samspill mellom byer og omkringliggende distrikter. I denne artikkelen rettes søkelyset mot boligbyggingens betydning for utviklingen av moderne byer. Målet er å bidra til livskvalitet forankret i økologisk bærekraft, økonomisk utvikling og kulturell livskraft.

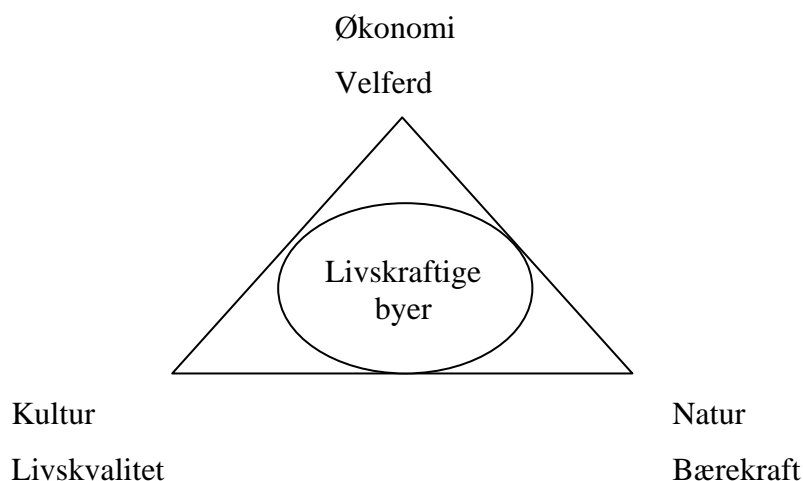
Enhver by er avhengig av kontinuerlig tilgang til ressurser for at alle funksjonene skal fungere optimalt. Tradisjonelt har distriktene omkring byene vært de viktigste bidragsyterne både når det gjelder energi og materialer. I de senere årene har utviklingen gått i en retning der energi, materialer, produkter og avfall blir transportert over stadig lengre avstander. Moderne produksjon er basert på leveranser av råvarer og halvfabrikata fra alle verdensdelene, samtidig er avfallsbehandlingen blir mer og mer sentralisert. I stedet for at produsentene tilbyr varene sine på lokale markedsplasser er det i dag vanlig at globale konserner tilbyr varene sine på gigantiske kjøpesentra, ofte plassert utenfor byene. Det er lett å forstå at globaliseringen av økonomien har ført til økt press på mange økosystemer. Urbaniseringen har også ført til en rekke sosiale problemer knyttet til helse, kriminalitet og fattigdom.

Moderne byutvikling aktualiserer dermed en rekke verdier som for eksempel rettferdighet, verdighet, tillit og trygghet. For å finne frem til løsninger på utfordringene blir det i fremtiden stadig viktigere å tenke helhet og langsiktighet i forbindelse med byutvikling. I dette bildet har boligbygging en viktig funksjon. Over hele verden arbeides det med å forbedre livskvaliteten i byene gjennom helhetlig planlegging basert på integrerte tekniske og sosiale løsninger.

I stedet for å betrakte byen som summen av boliger og butikker, parker og parkeringsplasser, etater og bedrifter, barnehager og næringsparker, skoler og sykehus, vandrehjem og sykehjem, kulturhus og kafeer, blir byen oppfattet som en levende organisme i samspill med lokale, regionale og globale omgivelser. Alle delene griper inn i og påvirker hverandre gjennom komplekse relasjoner og forbindelseslinjer. På denne måten inngår bygninger i et dynamisk samspill med mennesker, natur, og samfunn. Boligbygging blir dermed en integrert del av byutviklingen.

Av verditrianglet (figur 1) fremgår det at byutvikling inkluderer minst tre ulike dimensjoner. Livskraftige byer forutsetter et harmonisk samspill mellom bærekraftig natur, økonomisk utvikling og livskraftig kultur. Dersom en av dimensjonene overskygger de andre kan det oppstå negative konsekvenser. Konsekvensen av at økonomiske lønnsomhetsmål alltid prioriteres foran sosiale hensyn og miljøansvar når viktige byggeprosjekter vedtas kan bli negative symptomer i form av økende sosiale og helsemessige problemer eller skader på naturen. For å unngå kostbar og mindre effektiv symptombehandling er det hensiktsmessig å ta utgangspunkt i en planleggingsmodell som åpner for perspektivmangfold og verdiverklighet.

Figur 1. Helhetlig byutvikling i lys av verditrianglet

Overført til boligbygging innebærer dette at alle bygninger må settes inn i en dynamisk sammenheng der natur, økonomi og kultur inngår som vesentlige dimensjoner. Byggets innvirkning på natur, økonomi og samfunn må kartlegges og vurderes i bygge-, bruks- og rivningsfasen. I et kretsløpsperspektiv omfatter økonomiske vurderinger i tillegg til kostnader og inntekter en beskrivelse av hvor byggematerialene kommer fra, hvordan de blir utnyttet og hvordan avfallet blir håndtert. Det er dermed viktig å planlegge boliger som gjør det mulig å utnytte lokale ressurser samtidig som løsninger for avfallshåndtering og gjenvinning blir enklere og mer rasjonelle. Livskraftige byer forutsetter med andre ord et bærekraftig samspill med naturen basert på kretsløpsløsninger. Det vil si at de ressursene som tilføres fra naturen ses i sammenheng med det avfallet som tilbakeføres til naturen. Byene bør bygges på en slik måte at ressurskretsløpene ikke overskrider økosystemenes tålegrense.

Økonomiens fremste mål er å forvalte de tilgjengelige ressursene på en måte som gir optimal velferd. Penger og kapital er midler for å realisere prosjekter som bidrar til å forbedre livskraften i byen. Kulturlivet må tilføres ressurser som gir grunnlag for en kontinuerlig utvikling av det individuelle og sosiale potensialet. Kulturell utvikling er viktig for utvikling av livskraftige bysamfunn der potensialet for kreativitet, utdanning og kommunikasjon blir utnyttet optimalt. Den kulturelle dimensjon berører byggets sosiale funksjon. Bidrar bygningen til å skape kontakt og samspill mellom mennesker eller fungerer den mer som en lukket avdeling som i stedet bidrar til å skape isolasjon og avstand. For å gi grunnlag for livskvalitet innenfor en livskraftig kultur er det viktig at byene utformes på en slik måte at kommunikasjonen mellom alle befolkningsgrupper forbedres. Byene må bygges for å fremme forbindelser, i nabolaget, mellom mennesker nasjonalt og globalt, til fremtidige generasjoner for å være i stand til å bli oppmerksom på betydningen av de handlingene vi utfører i dag.

I et kretsløpsperspektiv er det fornuftig å håndtere mange av de utfordringene vi står overfor ved å legge til rette for utvikling av gode forbindelseslinjer med omkringliggende kommuner. Byene får bedre tilgang til lokale naturgitte og menneskeskapt ressurser, samtidig som byens kulturelle tilbud blir mer tilgjengelig for distriktene. Ved å gjøre forbindelseslinjene mellom by og land sirkulære er det mulig å stimulere til kulturell utvikling samtidig som ressursene blir utnyttet mer effektivt og de negative miljøkonsekvensene blir reduserte.

For å sikre mangfold og variasjon som gir rom for samspill mellom forskjellige mennesker er det viktig at bydelene ikke utvikles i retning av bli isolerte monokulturer. Det er derfor viktig

å utvikle allsidige boligområder som stimulerer til kontakt på tvers av aldersgrupper og kulturell tilhørighet. Når boliger konstrueres på en slik måte at det kan gå uker mellom hver gang du treffer naboen som bor 5 meter unna er det et stort potensiale for forbedring. Det er viktig at barnehager, skoler, biblioteker, ungdoms- og eldreboliger gir rom for sosial integrasjon og sosialt samspill. Dermed kan vi si at ethvert hus må planlegges som et ”kulturhus” der det gis rom for felles aktiviteter og dialog. På denne måten stimuleres kulturelle aktiviteter.

Ved å gi grunnlag for økt dialogbasert samspill mellom menneskene kan byene utvikles til å bli selv-regulerende bærekraftige systemer i samspill med distriktene omkring. Ved å etablere integrerte nettverk kan mange av de viktigste miljøutfordringene løses gjennom dialogbasert samhandling på lokalt og regionalt nivå. Når utviklingen skjer gjennom lokalt engasjement vil mange bli inspirert til å delta aktivt. Isolasjon, fremmedfrykt og fremmedgjøring kan motvirkes ved at det etableres arenaer for sosial deltakelse og medinnflytelse.

Ethvert nytt boligområde må dermed ses i sammenheng med helhetlig byutvikling og regionalutvikling der natur, økonomi, infrastruktur, arkitektur, sosiale nettverk, og kulturelle realiteter henger sammen.

En livskraftig by er:

- En rettferdig by basert på lokalt, regionalt og globalt medansvar
- En vakker by der menneske, natur og kultur er i harmonisk samspill
- En kreativ by som har visjoner for fremtiden
- En økologisk by basert på kretsløpsløsninger i samspill med omkringliggende distrikter
- En by der alt ligger til rette for utvikling av relasjoner og kommunikativt samspill
- En mangfoldig by som gir rom for varierte aktiviteter